

Załącznik
Do projektu Uchwały Nr
Rady Miejskiej w Tłuszczu
z dnia

PROGRAM

PRZECIWDZIAŁANIA

PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ

OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W

RODZINIE W GMINIE TŁUSZCZ

Na lata 2013 - 2016

I. Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180, poz. 1493) ze zm.
2. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473)
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz.1362 ze zm.)
4. Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw. (Dz. U. Nr 125, poz. 842)
5. Uchwała Nr III/18/2010 Rady Miejskiej w Tłuszczu z dnia 29.12.2010 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani na rok 2011.

II. Informacje ogólne

Rodzina jest najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka, kształtującym osobowość, system wartości, poglądy, styl życia. Rodzice są wzorem do naśladowania przez dzieci. W prawidłowo funkcjonującej rodzinie relacje między rodzicami oparte są na miłości, zrozumieniu i zaufaniu. Prawidłowo funkcjonujący dom rodzinny stanowi dla poszczególnych członków rodziny azyl bezpieczeństwa. W przypadku dezorganizacji rodzina nie jest w stanie realizować podstawowych zadań wynikających z pełnienia poszczególnych ról. Role wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są reguły a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się coraz bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi.

Przemoc - to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody.

Przemoc domowa może być skutkiem jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie. Należy ją zaklasyfikować do kategorii zachowań negatywnych o dużej szkodliwości społecznej. Mimo, że w relacjach międzyludzkich istniała ona zawsze, o przemocy w rodzinie mówiło się nie wiele, jakby nie postrzegając jej jako poważnego zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny, które prowadzi do poważnych naruszeń norm moralnych i prawnych, tragicznych skutków psychologicznych, a także w skrajnych przypadkach do poważnych okaleczeń czy zabójstw.

Dla lepszego rozpoznania zjawiska przemocy w rodzinie konieczne jest jej zdefiniowanie. W niektórych przypadkach przejawy przemocy w rodzinie są jednoznaczne nie pozostawiające żadnych wątpliwości, w innych, bardziej złożonych niezbędne jest określenie możliwie jasnych kryteriów oceny.

Według definicji zawartej w art.2 pkt.2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, **przemoc** to:

„Jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt.1 (członek rodziny – osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 06.06.1997r. – Kodeks Karny), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu

fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.”

Przemoc w rodzinie jest problemem trudnym do zdiagnozowania. Agresja ze strony osób najbliższych, jeżeli nie mieści się w wyobrażeniu człowieka o tym, co jest normalne i słuszne, może być wstydliwie ukrywaną tajemnicą. Prawie 70% sytuacji przemocy zachodzi w rodzinach, gdzie istnieje problem alkoholowy.

Przemoc:

1) Jest intencjonalna - jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.

2) Utrudnia samoobronę z uwagi na wyraźną asymetrię sił - w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy.

3) Narusza prawa i dobra osobiste - sprawca wykorzystuje przewagę siły narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.)

4) Powoduje cierpienie i szkody - sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody.

Rodzaje przemocy:

- **przemoc fizyczna** to zadawanie bólu fizycznego i/lub obrażeń fizycznych, bądź grożenie obrażeniami np.: uderzenie, ciągnięcie za włosy, kopanie, uderzanie jakimś przedmiotem, pchnięcie nożem itp.,

- **przemoc seksualna** to kontakt seksualny bez zgody; wykorzystywanie seksualne lub kontakty wymuszone siłą, w tym pieszczoty, stosunek seksualny, dotykanie narządów płciowych itp.,

- **przemoc emocjonalna** to krytykowanie, poniżanie, obmawianie, obrażanie, wmawianie choroby psychicznej i inne działania mające na celu podważenie poczucia własnej wartości,

- **przemoc ekonomiczna** to bezprawne finansowe wykorzystanie i/lub kontrolowanie środków niezbędnych do utrzymania ekonomicznej niezależności ofiary; uniemożliwienie podjęcia pracy zarobkowej lub wymuszenie pracy nieodpłatnej, ograniczenie dostępu do wspólnych zasobów itp.

- **zaniedbanie** – ciągle niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych np. brak opieki i uniemożliwianie zaspokajania podstawowych potrzeb fizjologicznych (związanych ze snem, jedzeniem, higieną).

Cechy charakterystyczne przemocy domowej

Przemoc domowa nie jest jednorazowym czynem. Często ma długą, nawet kilkunastoletnią historię. Przemoc domowa zwykle powtarza się według zauważalnej prawidłowości zwanej cyklem przemocy.

Cykl przemocy składa się z trzech następujących po sobie faz:

- **faza narastania napięcia** - początkiem cyklu jest zwykle wyczuwalny wzrost napięcia. Przyczyny napięcia mogą tkwić poza rodziną. Czasami są to błahostki powodujące wzrost napięcia i przyczyniające się do

powstania agresji,

- **faza ostrej przemocy** - następuje wybuch agresji, sprawca zamienia się w kata, może dokonać straszliwych czynów, nie zwracając uwagi na krzywdę innych. W tej fazie ofiary najczęściej decydują się wzywać pomocy, złożyć skargę,

- **faza miodowego miesiąca** - faza skruchy i okazywania miłości. Sprawca zaczyna dostrzegać to, co się wydarzyło. Próbuje załagodzić sytuację, przeprasza, obiecuje poprawę, staje się uczynny i miły. Próbuje przekonać ofiarę, że teraz będzie inaczej, że to już się nie powtórzy. Ofiary mu wierzą i zostają z nim, odwołują zeznania. Jednak po jakimś czasie wszystko zaczyna się od nowa.

Przemoc z czasem się nasila, za każdym razem jest coraz gorzej. Sprawca zwykle zaczyna od uszczypliwej uwagi, lekkiego popchnięcia, siarczystego przekleństwa, by po jakimś czasie dopuścić się ciężkiego uszkodzenia ciała, wymyślnych psychicznych tortur, trwałego skaleczenia czy zabójstwa.

III. Cele programu:

1. Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie.
2. Zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności do pomocy
3. Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych.

Cele te będą realizowane przez:

1. Systematyczne diagnozowanie zjawiska w latach 2011 - 2014
2. Podnoszenie świadomości i wrażliwości społecznej wobec faktu przemocy
3. Udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie
4. Oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie.

IV. Założenia systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Tłuszcz

1. Zmianę pojmowania przez społeczeństwo zjawiska przemocy w rodzinie.
2. Promowanie wartości rodzinnych.
3. Edukację dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie skutków stosowania przemocy w rodzinie.
4. Promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy.

V. System przeciwdziałania przemocy domowej w Gminie Tłuszcz

1. **Zadania w zakresie przeciwdziałania** przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2009r. Nr 175 poz. 1362 ze zm.) i ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 ze zm.)
2. **Do zadań własnych** gminy należy w szczególności:
 - 1) tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie
 - 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie
 - 3) opracowanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie
 - 4) prowadzenie gminnych ośrodków wsparcia.

W celu realizacji zadań określonych w art.6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w Gminie Tłuszcz uruchamia się system przeciwdziałania przemocy w rodzinie oparty na:

- 1) pracy **Interdyscyplinarnego Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.**
- 2) pracy **Koordynatora Zespołu Interdyscyplinarnego**
- 4) **nawiązaniu ścisłej współpracy z różnymi instytucjami w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem Ośrodka Pomocy Społecznej, Komisariatu Policji w Tłuszczu, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz organizacji pozarządowych.**

VI. Strategia i metody działania:

- A. **Działania uprzedzające:** diagnozujące, informacyjne, edukacyjne, kierowane do ogółu społeczeństwa, a także do osób pracujących z ofiarami i sprawcami przemocy w rodzinie.
- B. **Działania interwencyjne:** opiekuńcze i terapeutyczne, kierowane do ofiar przemocy w rodzinie oraz pouczające i izolujące, kierowane do sprawców przemocy w rodzinie.
- C. **Działania wspierające:** psychologiczne, pedagogiczne, terapeutyczne i inne kierowane do ofiar przemocy w rodzinie.
- D. **Działania korekcyjno – edukacyjne:** kierowane do sprawców i ofiar przemocy w rodzinie.

VII. Praca Zespołu Interdyscyplinarnego wymaga:

1. Opracowania regulaminu działania
 2. Uczestnictwa w szkoleniach pracowników socjalnych, pracowników służby zdrowia, członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, pracowników policji w zakresie świadczenia pomocy ofiarom przemocy domowej (jak udzielać wsparcia, w jaki sposób kierować ofiarę przemocy do różnych instytucji, wzmacnianie konsekwentnych zachowań i postaw.)
 3. Systematyczna edukacja społeczności gminy Tłuszcz, która ma przede wszystkim na celu odkłamywanie mitów i stereotypów utrudniających pomaganie, a także pokazywanie możliwości udzielenia pomocy i pozytywnych przykładów wyjścia z sytuacji przemocy.
- ▶ Analiza wniosków składanych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i o leczenie odwykowe i wywiadów środowiskowych pod kątem informacji o przemocy domowej.
 - ▶ Kierowanie i koordynowanie prac Zespołu Interdyscyplinarnego.
 - ▶ Przyjmowanie wszystkich wniosków dotyczących przemocy domowej i uruchomienie procedur mających na celu powstrzymanie przemocy
 - ▶ Tworzenie własnych dokumentów potwierdzających występowanie przemocy domowej, takich jak: notatki służbowe, rozmowy z różnymi osobami, protokoły z rozmów z ofiarami przemocy domowej i członkami ich rodzin.
 - ▶ Prowadzenie rozmów z ofiarami i sprawcami przemocy w rodzinie zgodnie z zapisami Niebieskiej Karty dotyczącej Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

- ▶ Występowanie z wnioskami do prokuratury o wszczęcie postępowania przygotowawczego w sprawie znęcania się nad rodziną.
- ▶ Występowanie do Policji w Tłuszczu z wnioskiem o podjęcie działań interwencyjnych lub innych działań prewencyjnych, w sprawach gdzie ujawniono zagrożenie przemocą w rodzinie.
- ▶ Zwracanie uwagi przez nauczycieli i pedagogów na nietypowe ślady mogące świadczyć o stosowanej przemocy wobec dzieci.
- ▶ Zgłaszanie przez pracowników służby zdrowia niepokojących śladów przemocy wobec niemowląt i innych osób.
- ▶ Inicjowanie podejmowania natychmiastowych interwencji powstrzymujących przemoc, poprzez działania Zespołu Interdyscyplinarnego
- ▶ Monitorowanie prowadzonych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- ▶ Prowadzenie całości dokumentacji w sprawach przemocy w rodzinie.
- ▶ Występowanie w charakterze świadka w sprawach o przestępstwo z art.207 KK tj. o znęcanie się nad rodziną, w postępowaniu przygotowawczym i postępowaniu karnym przed sądem.

4.Udzielanie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie poprzez psychologa i prawnika zatrudnionych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

5.Współpraca z Powiatowym Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Zielonce

VIII. Cele systemu:

Cel I. Zapobieganie występowaniu przemocy w rodzinie poprzez podnoszenie świadomości społecznej oraz ograniczenie zaburzeń życia społecznego związanych z występowaniem przemocy.

Adresaci: dzieci i młodzież szkolna, dorośli, rodziny

Lp.	Zadanie	Działanie	Realizator
1.	Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie psychologii konfliktów, sposobów radzenia sobie ze stresem i agresją swoją oraz rówieśników- „O” tolerancji wobec przemocy	1. Prowadzenie zajęć wychowawczych oraz pogadanek informacyjno-edukacyjnych 2. Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży sprzyjających zachowaniom nieagresywnym 3.Opracowanie i realizacja innowacyjnych programów edukacyjnych	Szkoły, pielęgniarka szkolna, psycholog, Centrum Kultury Sportu i Rekreacji, organizacje sportowe, policja, organizacje pozarządowe, Klub Integracji Społecznej
2.	Edukacja dla dorosłych i rodziców	1. Poradnictwo edukacyjne dotyczące stresu, agresji, konfliktów 2. Kursy i szkolenia	Służba zdrowia, Centrum Kultury Sportu i Rekreacji, kościoły, organizacje

			pozarządowe, Klub Integracji Społecznej
3.	Promowanie bezpiecznych zachowań	Festyny dla dorosłych i zabawy dla dzieci	Centrum Kultury, szkoły, KIS, organizacje pozarządowe

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba zrealizowanych godzin edukacyjnych, przy ścisłej współpracy z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
2. Liczba dzieci objętych edukacją, przy ścisłej współpracy z placówkami oświatowymi i kulturowymi.
3. Liczba rodzin objętych działaniami wspierającymi i edukacyjnymi, przy ścisłej współpracy z placówkami oświatowymi i kulturowymi.
4. Liczba osób dorosłych objętych poradnictwem, sprawozdanie będące dokumentacją Zespołu Interdyscyplinarnego.

Cel II. Zmniejszanie negatywnych następstw dla ofiar i świadków występowania przemocy w rodzinie.

Adresaci: osoby dotknięte przemocą, w szczególności ofiary i świadkowie przemocy.

Lp.	Zadanie	Działanie	Realizator
1.	Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą	1. Poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne i socjalne 2. Praca socjalna 3. Interwencja kryzysowa 4. Realizacja systemu „Niebieskiej Karty”	OPS, Zespół Interdyscyplinarny, pedagog, psycholog, służba zdrowia, Policja
2.	Ochrona przed sprawcą	1. Odseparowanie ofiary od sprawcy 2. Zakaz kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną	Sądy, policja, prokuratura
3.	Udzielanie pomocy	1. Udzielenie bezpiecznego schronienia rodzinie 2. Udzielenie bezpiecznego schronienia dzieciom 3. Pomoc terapeutyczna specjalistyczna	OPS, Hotele, Ośrodki wsparcia, psycholog, PCPR
4.	Działania realizowane w Programie Profilaktyki i Rozwiązywania problemów alkoholowych	1. Rozmowy, 2. Badania specjalistyczne	Gminna Komisja Alkoholowa, Zespół Interdyscyplinarny

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba osób wezwanych na rozmowę przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
2. Liczba interwencji kryzysowych.

Cel III. Zapobieganie stosowaniu przemocy w rodzinie.

Adresaci: sprawcy przemocy

Lp.	Zadanie	Działanie	Realizator
1.	Działania korekcyjno – edukacyjne	1. Poradnictwo psychologiczne, rodzinne i socjalne 2. Terapia indywidualna i grupowa	Psycholog, pracownik socjalny, poradnie uzależnień
2.	Działania związane z działalnością Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów alkoholowych	Wszystkie zadania z katalogu GKRPA	Komisja Alkoholowa. Zespół interdyscyplinarny OPS

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba sprawców objętych działaniami.

IX. Monitoring i ewaluacja:

1. Prowadzenie działań zmierzających do pełnego rozpoznawania potrzeb środowisk, w których występuje zjawisko przemocy, w celu określenia priorytetów działania (badania ankietowe przeprowadzone w placówkach oświatowych oraz wywiad środowiskowy przeprowadzony w środowisku lokalnym i w rodzinie).
2. Prowadzenie monitoringu dostępności, skuteczności, jakości i efektywności różnych kategorii działań.
3. Monitorowanie potrzeb i skuteczności działań profilaktycznych i terapeutycznych wśród dzieci i młodzieży.
4. Określenie instrumentów ewaluacji i metod monitorowania programu.

X. Sprawozdawczość:

Dotyczyć będzie:

- instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie;
- form udzielanej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie;
- form działań kierowanych do sprawców przemocy w rodzinie.

- zakres potrzeb osób i instytucji udzielających pomocy rodzinom doznającym przemocy w rodzinie.

Sprawozdania będą realizowane przez wybrany podmiot, co 4 lata, składane do Zespołu Interdyscyplinarnego do końca lutego danego roku kalendarzowego.

DZIAŁANIA DIAGNOZUJĄCE - PROFILAKTYKA

Sposób realizacji	Realizatorzy główni	Termin realizacji	Źródło finansowania
Gromadzenie informacji na temat rozmiarów zjawiska przemocy na terenie Gminy Tłuszcz	Komenda Policji Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej Ośrodek Pomocy Społecznej Podmioty realizujące procedurę „NK”	Zadania stałe realizowane corocznie	W ramach bieżącej działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Tłuszczu oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
Badanie istniejącej infrastruktury instytucji służb i organizacji zaangażowanych w rozwiązywanie problemów przemocy	Zespół Interdyscyplinarny		
Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą w tym badanie istniejących przeszkód w zakresie pomagania ofiarom przemocy.	Komenda Policji Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej Ośrodek Pomocy Społecznej Zespół Interdyscyplinarny		
Zbieranie informacji na temat potrzeb szkoleniowych dla pracowników „pierwszego kontaktu”	Komenda Policji Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej Ośrodek Pomocy Społecznej Zespół Interdyscyplinarny Oświata Ochrona Zdrowia		
Badanie ankietowe dot. rozmiarów zjawiska oraz skuteczności pomocy	Wybrany podmiot	Co 4 lata	Środki z budżetu Gminy Tłuszcz oraz środki pozyskane z innych źródeł, w ramach realizowanych projektów na terenie gminy. Koszty szacowane

			na etapie zlecania zadania.
Kontynuowanie i doskonalenie współpracy między instytucjami wspierającymi ofiary przemocy w rodzinie.	Zespół Interdyscyplinarny Ośrodek Pomocy Społecznej Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej Komenda Policji Oświata Ochrona Zdrowia GKRPA	Zadania stałe	W ramach bieżącej działalności
Dostęp do usług prawnych i psychologicznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.	Zespół Interdyscyplinarny Ośrodek Pomocy Społecznej Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej Ochrona Zdrowia Sąd Rejonowy	Zadanie stałe	Środki z budżetu gminy/powiatu a także pozyskane z innych źródeł, w tym pozabudżetowych.
Prowadzenie lokalu interwencyjnego w celu umożliwienia izolacji osoby doznającej przemocy od osoby stosującej przemoc	Powiatowe Ośrodek Interwencji Kryzysowej Komenda Policji Organizacje pozarządowe	Zadanie stałe	Środki z budżetu gminy/powiatu a także pozyskane z innych źródeł, w tym pozabudżetowych.
Zwiększanie dostępności do akceptowanych społecznie form rozwiązywania konfliktów rodzinnych poprzez udział osób trzecich, w tym mediatorów.	Zespół Interdyscyplinarny Ośrodek Pomocy Społecznej Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej Komenda Policji Sąd Rejonowy	Zadanie stałe	Środki z budżetu gminy/powiatu a także pozyskane z innych źródeł, w tym pozabudżetowych.
Stosowanie procedury „Niebieskiej Karty”.	Komenda Powiatowa Policji Prokuratura Rejonowa Ośrodek Pomocy Społecznej Zespół Interdyscyplinarny Oświata Ochrona zdrowia GKRPA	Zadanie stałe	W ramach bieżącej działalności
Izolowanie osób stosujących przemoc domową od osób doznających przemocy w rodzinie na podstawie odrębnych przepisów.	Sąd Rejonowy Komenda Policji Prokuratura Rejonowa	Zadania stałe	W ramach bieżącej działalności

Załącznik nr 1. Diagnoza problemu w środowisku szkolnym z terenu Gminy Tłuszcz
Załącznik nr 2. Dane statystyczne Komisariatu Policji w Tłuszczu dotyczące przemocy w rodzinie za rok 2010

Dokument przygotowany przez: Agnieszka Mroczek

Data utworzenia dokumentu: 11.2013r.

Czytelny podpis pracownika: